बन्धवः कौशलका मालाकाराश्च पीयन्ते॥"
स्त्रियां ङीप्। यथा तत्रैव। ७८। ६।
"भिक्षुणिका प्रव्रजिता दासी धात्री कुमारिका
रजिका।
मालाकारी दुराङ्गना सखी नापिती दूत्यः।")
मालाग्रन्थिः, पुं, (मालेव ग्रन्थिरस्य।) माला-
दूर्वा। इति राजनिर्घण्टः॥
मालाढ्यं, क्ली, (मालाकारं ढ्यम्।) भूस्तृणम्।
इति राजनिर्घण्टः॥
मालाढ्यकं, क्ली, (मालाढ्य। स्वार्थे कन्।)
भूस्तृणम्। इत्यमरः।२।४।१६७॥ हे गन्धखड़
इति ख्याते। मालारूपं ढ्यं मालाढ्यं स्वार्थे
कः। भुवस्तृणं भूलग्नत्वात् भूस्तृणं मनीषादित्वात्
साधुः। मालाढ्यकभूस्तृणे। इति क्षीरे।
इति सुभूत्यादयः॥ मालाढ्यकभूस्तृणाद्यिति
पुंसि पठन्ति केचित्॥ स्वामी तु। छत्रातिच्छत्रादिभूस्तृणान्तं पर्य्यायमाह यथा,—
"भूस्तृणो रौहिषो भूतिर्भूमिकोऽथ कुटुम्बकः।
मालाढ्यश्च पालघ्नश्छत्रातिच्छत्रकस्तथेति॥"
रामकर्पूरं बहुपत्रकाण्डं कर्पूरसुगन्धि।
इदन्तु शतपुष्पिकाबहुत्वटगन्धं भूलग्नञ्च भवतीत्यनयोर्भेदः। इति तट्टीकायां भरतः॥ (तस्यास्य
पर्य्यायः।
"गुन्द्रबीजन्तु भूतीकं सुगन्धं जम्बुकप्रियम्।
भूढ्यन्तु भवेच्छत्रा मालाढ्यकमित्यपि॥"
इति भावप्रकाशस्य पूर्व्वखण्डे प्रथमे भागे॥)
मालादूर्व्वा, स्त्री, (माला इव ग्रन्थियुक्ता दूर्वा।)
दूर्व्वाविशेषः। गाठिया दूर्व्वा इति भाषा।
तत्पर्य्यायः। वल्लिदूर्व्वा २ अलिदूर्व्वा ३ मालाग्रन्थिः ४ ग्रन्थिला ५ ग्रन्थिदूर्व्वा ६ मूलग्रन्थिः ७
वेल्लनी ८ ग्रन्थिमूला ९ रोहत्पर्व्वा १० पर्व्ववल्ली ११ शिवाख्या १२। अस्या गुणाः।
समधुरत्वम्। तिक्तत्वम्। शिशिरत्वम्। पित्तदोषप्रशमनत्वम्। कफवान्तिदाहापहत्वञ्च।
इति राजनिर्घण्टः॥
मालारिष्टा, स्त्री, पाची। इति राजनिर्घण्टः॥
मालालिका, स्त्री, (मालां अलतीति। अल+ण्वुल्
टाप् अत इत्वञ्च।) एका। इति राजनिर्घण्टः॥
मालाली, स्त्री, (मालामलति। अल+अच्।
ङीप्।) एका। इति राजनिर्घण्टः॥
मालिः, पुं, सुकेशराक्षसपुत्रः। यथा,—
"ग्रामणीर्नाम गन्धर्व्वो विश्वावसुसमप्रभः।
तस्य देववती नाम द्वितीया श्रीरिवात्मजा॥
त्रिषु लोकेषु विख्याता रूपयौवनशालिनी।
तां सुकेशाय धर्म्मात्मा ददौ रक्षःश्रियं
यथा॥
वरदानकृतैश्वर्य्यं सा तं प्राप्य पतिं प्रियम्।
आसीद्देववती तुष्टा धनं प्राप्येव निर्द्धनः॥
स तया सह सन्तुष्टो रराज रजनीचरः।
ततः काले सुकेशस्तु जनयामास राघव!॥
त्रीन् पुत्रान् जनयामास त्रेताग्निसमविग्रहान्।
माल्यवन्तं सुमालिञ्च मालिञ्च बलिनांवरम्॥"
इति रामायणे उत्तरकाण्डे ५ सर्गः॥
मालिकः, पुं, (मालास्य पण्यम्। माला+"तदस्य
पण्यम्।" ४।४।५१। इति ठक्। यद्वा,
मालाग्रथनं शिल्पमस्येति। "शिल्पम्।" ४।
४।५५। इति ठक्।) मालाकारः। इत्यमरः।२।१०।५॥ (यथा,राजतरङ्गिण्याम्।६।१६।
"निदाघे पुष्पताम्बूलीपर्णादृयत्नातिशीतले।
न्यस्यङ्गिर्मालिकैर्दत्तात् सा जीवेद्भाटकादिति॥")
पक्षिभेदः। इति मेदिनी। के,१३६॥ रञ्जकः।
इति शब्दरत्नावली॥
मालिका, स्त्री, (मालेव। माला+कन् टाप् अत
इत्वञ्च।) सप्तला। पुत्री। श्रीवालङ्करणम्।
पुष्पमाल्यम्। नदीविशेषः। इति मेदिनी।
के, १३६॥ सुरा। इति हारावली॥ क्षुमा।
इति शब्दचन्द्रिका॥
मालिनी, स्त्री, (माला सुरक्षमाल्यस्याः
अस्यां वा। माला+"ब्रीह्यादिभ्यश्च।"५।२।
११६। इति इनिः ङीप्।) माल्लकाभेदः।
वृत्तभेदः। (मालिन्+ङीष्।) मालिकपत्नी॥
गौरी। चम्पानगरी। (यथा, महाभारते।१२।
५।६—७।
"प्रीत्या ददौ स कर्णाय मालिनीं नगरीमथ।
अङ्गेषु नरशार्दूल! स राजासीत् सपत्नजित्॥
पालयामास चम्पाञ्च कर्णः परबलार्द्दनः॥")
मन्दाकिनी। नदीभेदः। इति मेदिनी॥ (यथा,
महाभारते। १। ७२। ८।
"जनयामास मुनिर्मेनकायां शकुन्तलाम्।
प्रस्थे हिमवतो रम्ये मालिनीमभितो नदीम्।")
अग्निशिखाख्यः। दुरालभा। इति शब्दचन्द्रिका॥ स च वृत्तभेदः पञ्चदशाक्षरपादच्छन्दः। यथा,—
"न न म य य युतेयं मालिनी भोगिलोकैः।
नगमदशतयत्तिः पौतकौशेयवासा
रुचिरशिखिशिखण्डाबद्धमल्लीकपाशा।
अनृतुनिहितमंसे वंशसूत्रकाण्डयन्ती
धृतमधुरिपुलीला मालिनी पातु राधा॥"
इति छन्दोमञ्जरी॥
अप्सरोविशेषः। यथा, कथासरित्सागरे।
४५। ३५२।
"पिङ्गलाच गणाच्जाता दशमी केशरावली।
एकादशी मालिनीति नाम्ना कमलनन्दिनी॥
स्कन्दमातृणामन्यतमा। सैव शिशुमातृणामन्यतमा। यथात्रैव। ३। २२७। १०।
"काकी च हलिमा चैव मालिनी हंसिला
तथा।
आर्य्या पलाला वैमित्रा सप्तैताः शिशुमातरः॥"
मालाग्रथनं शिल्पमस्याः। इनिः। ङीप्।
द्रौपद्या नामान्तरम्। यथा, महाभारते। ४।
८। २१।
"मालिनीत्येव मे नाम स्वयं देवि चकार सा।
साहमभ्यागता देवि! सुदेष्णे! त्वन्निवेशनम्॥"
राक्षसीभेदः। सा च विभीषणस्य माता।
यथा, महाभारते। ३। २७४। ३—८।
"स राजराजो लङ्कायां निवसन्नरवाहनः।
राक्षसीः प्रददौ तिस्रः पितुर्वै परिचारिकाः॥
ताः सदा तं महात्मानं सन्तोषयितुमुद्यताः।
ऋषिं भरतशार्दूल! गृह्यगीतविशारदाः॥
पुष्पोत्कटा च राका च मालिनी च विशाम्पते!।
अन्योन्यस्पर्द्धया राजन्! श्रेयस्कामा समध्यमाः॥
स तासां भगवांस्तुष्टो महात्मा प्रददौ वरान्।
लोकपालोपमान् पुत्रानेकैकस्या यथेप्सितान्॥
पुष्पोत्कटाया जज्ञाते द्वौ पुत्रौ राक्षसेश्वरौ।
कुम्भकर्णदशग्रीवौ बलेनाप्रतिमौ भुवि॥
मालिनी जनयामास पुत्रमेकं विभीषणम्।
राकायां मिथुनं यक्षे खरः शूर्पणखा तथा॥"
रौच्यमनुमाता। यथा, मार्कण्डेये।९८।५—७।
"तथेति तेन साप्युक्ता तस्मात्तोयाद्वपुष्मतीम्।
उज्जहार ततः कन्यां मालिनीं नाम नामतः॥
नद्याञ्च पुलिने तस्मिन् स रुचिर्मुनिसत्तमः।
जग्राह पाणिं विधिवत् समागम्य महामुनीन्॥
तस्यां तस्य सुतो जज्ञे महावीर्य्यो महामतिः।
रौच्योऽभवत् पितुर्नाम्ना ख्यातोऽत्र वसुधातले॥"
श्वेतकर्णस्य पत्नी। यथा, हरिवंशे।१८५।७।
"तस्माद्वनगतादृग्भं यादवी प्रत्यपद्यत।
सुचारोर्दुहिता सुभ्रूर्मालिनी भाल्लमालिनी॥")
मालिन्यं, क्ली, (मलिन+"ष्ण्यञ् कृष्ण कठजिलसेनिरष्ण्यञ् ण्येति।" ४।२।८०। इति संज्ञाशब्दत्वात्
ण्यप्रत्ययः।) मलिनत्वम्। मलिनस्य भाव इत्यर्थे
ष्यञ्प्रत्ययेन निष्पन्नम्॥ (यथा, राजतरङ्गिण्याम्। १। १७८।
"भोगयोगेन मालिन्यं नेतुं मध्यगतोऽपि सः।
न शक्यते स्म पङ्केन प्रतिमेन्दुरिवामलः॥")
माली, [न्] पुं, (माला पण्यत्वेनास्त्यस्य। माला+
"ब्रीह्यादिभ्यश्च।"५।२।११६। इति इनिः।)
मालाकारः। इति मालिनीशब्ददर्शनात्॥
सुकेशराक्षसपुत्रः। यथा,—
"सुकेशपुत्रैर्भगवन्! पितामहवरोद्धतैः।
अहं विष्णुरहं रुद्रो ब्रह्माहं देवराड्हम्॥
अहं यमश्च वरुणश्चन्द्रोऽहं रविरप्यहम्।
इति माली सुमाली च माल्यवांश्चैव राक्षसः।
बाधन्ते समरोद्धर्षा ये च तेषां पुरःसराः॥"
इति रामायणे उत्तरकाण्डे ६ सर्गः॥
(अस्थिमाला अस्त्यस्येतीनिः। महादेवः।
यथा, महाभारते। १३। १७। ६०।
"व्यालरूपो गुहावासी गुहो माली तरङ्गवित्।"
माला अस्त्यस्येतीनिः। मालायुक्ते, त्रि। यथा,
रामायणे। २। ५६। ६।
"आहीनानिव वेदेहि! सर्व्वतः पुष्पितान्नगान्।
खेः पुष्पैः किंशुकान् पश्य मालिनः शिशिरात्यये॥")
मालुः, पुं, (मृ+"ञो रच्च लः।"१।५। इत्यत्र
बाहुलकात् ञुण्। इत्युज्ज्वलदत्तोक्त्या ञुण्।)
पत्रलता। नारी। इति मेदिनी। ले, ४५॥